

Till: länets kretsar och länsförbundet

Sammanfattning av rapport, daterad 2021-12-01;

INVENTERING AV NÅGRA BIFLÖDEN TILL ÖRÅN

- hur väl utför skogsbruket sitt hänsynstagande till ekologiskt funktionella strandzoner ?
- vilka är riskerna och skadorna för de vattenlevande organismerna, insekter och fisk ?
- strand/skydds-zonerna är för smala eller obefintliga, det ger stor solinstrålning !
- höga vattentemperaturer uppmättes vilket skadar fisk och de övriga vattenorganismerna !
- intakta vandringsvägar är också ett måste för alla arter i vattendragen !
- vattendragen utsätts för mera slam och föroreningar vid smala skyddszoner !

1. Regelverk; Nu uppmärksammas det globalt, ännu mer betydelsen och nödvändigheten av biologisk mångfald och ekosystemets stora värden för människan och för naturens grundläggande funktioner. FN:s möte COP15 i Montreal, tar nu fram en global räddningsplan. Vi är i en global kris nu; klimatförändringarna, förlust av biologisk mångfald, spridning av föroreningar och bekämpningsmedel. Globalt märks det felaktiga överutnyttjandet av mark och vatten. Det är inte hållbart. Det har blivit en fara för naturens funktioner och oss människor. Globalt har arterna i sötvatten minskat med över 80 % sedan 1970-talet och en tredjedel av alla våra sötvattenfiskar är hotade eller rödlistade idag. Globala och nationella mål och lagregler finns. Alla har ansvar att agera, men likafullt så går det trögt att få ut kunskapen om reglerna och biologin. Miljömålen, 16 st, efterlevs inte, bara ett miljömål uppnås inom avsedd tid. Tillsynen har också brister.
2. Lokal verklighet; Regionalt och lokalt märks denna påverkan. Därför har vi i Lyckselekretsen av SNF utfört och sammanställt våra fältinventeringar från några skogs- o vattenmiljöer, biflöden till Öreälvens vattensystem. Vi vill visa vilket liv som finns i vattnen under den blanka vattenytan och öka förståelsen för ekosystemen. Rapporten om Örån finns på kretsens hemsida. Här beskrivs hur skogsbruket har tagit hänsyn till de små vattendragen och de små våtmarksområdena. Vi har även gjort litteraturstudier för att jämföra hur andra länder, inom de boreala skogsområdena, tar hänsyn, Kanada och Finland har skyddszoner på ca 30 m. Det svenska skogsbruket brister i hänsyn, skyddszonerna är endast ca 4 meter breda, vilket ger stora ekologiska skador på livsmiljön för dessa arter i och vid vattnen. Körning med skogstraktorer inom skyddszon, samt de allt för smala skyddszonerna leder även till att uppslammat vatten och varmare vatten från omgivningarna snabbare rinner till bäckarna. Det uppslammade vattnet för även med sig kvicksilver och kadmium, en effekt av nedfallet från luftföroreningar. Tillräckligt breda skydds/strand-zoner, med skogsvegetation, buskar, små och stora träd, bromsar även häftigare vattenflöden. Skyddszonerna måste även kunna ge skydd för de insekter, fåglar och andra djur som söker mat och skydd i denna miljö. En del små vattendrag har använts som flottleder, då har stenar i vattnen styrts åt sidan. Stenar och död ved i vattnen är till fördel för organismerna och även för isbildningen.
3. Organismernas livsmiljöer; Mängden insekter globalt har också minskat i stor omfattning. Insekter är också mat för andra arter ex. för fisk o fåglar. Pollinerande insekter är viktiga för människans mat. Många insekter börjar sitt liv i vattnet, efter några år omvandlas de till färdiga insekter och flyger iväg. Djurlivet i vattnet kan bestå av, förutom alger och plankton, insektslarver och andra ryggradslösa smådjur som mygg- och knottlarver, märkräftar, fåborstmaskar, iglar, snäckor, skalbaggar och musslor. Gruppen sländor som ex. bäckslända, dagslända, nattslända och trollslända förekommer och av fisk finns öring eller kallad bäcköring, en laxfisk som har anpassats till små vattendrag. Öringen är liten i bäckarna den kan dock växa och bli stor om den kommer åt mera föda. Harr, abborre, och gädda, kan finnas i sjösystem som bäckarna rinner från eller igenom. Alla dessa organismer i bäckarna andas det syre som finns i vattnet. De är anpassade till bäckarnas låga temperaturer.

Halten av syre i vattnet beror på vattentemperaturen. Stor solinstrålning p.g.a. felaktiga och smala skyddszoner höjer vattnets temperatur varvid tillgängligt syre minskar. Insekterna och bäcköringen tar skada av för låga halter av syre. Det slam som kommer in i bäckarna förstör slände-larvernas s.k fisknät, små håvar som de väver för att fånga o äta de mindre organismer o växtdelar som rinner med vattnet. Fiskarnas rom som läggs i bottengruset tar skada av slammet som minskar syregenomströmningen i gruset där fiskrom och ynglen börjar sitt liv. Organismerna har olika ekologiska funktioner; sönderdelare (ex. löv och insekter som ramlar ned, från träd och buskar, i vattnet tuggas sönder av vatteninsekterna), filtrerare (ex. nattsländelarvernas små ”fisknät”, knottlarver och musslor filtrerar vattnet på något ätbart), skrapare (snäckor och dagsländelarver äter/skrapar av de alger och bakterier som växer på stenar eller trädstammar som finns i vattnet), rovdjur är de flesta larverna (ex. de större larverna och skalbaggar äter upp de mindre larverna samt att fisken förstär äter det mesta av organismerna).

4. Organismernas rörelse; Öringen är till viss del vandringsbenägen, de söker gömställen och föda samt bra plats för romläggning. Öringen kan hålla sig till sitt vattendrag, den är anpassningsbar. Öringen och laxen vandrar från havet och upp efter vattendragen. Insekterna följer vattenströmmarna, det kallas då driftfauna, men de söker hela tiden sig uppför vattnet. När ex. sländorna blir vuxna kan de flyga kortare eller längre sträckor för att söka nya ställe längs vattendraget för att lägga ägg och leva i sitt habitat. Vandringshinder för alla dessa organismer, även fisk, måste tas bort. Felaktigt lagda vägtrummor läggs om. Heltrummor måste bytas till s.k. halvtrummor för att underlätta för organismerna samt andra djur som håller till längs vattendragen. Organismernas ekosystemtjänster är det arbete som alla dessa organismer gör för sin överlevnad i vattendragen. Insekterna är även föda till fiskarna och för de fåglar, fladdermöss och groddjur som lever och håller till vid bäckarna/vattnen. Olika typer av dessa s.k tjänster, inräknat vad de gröna växterna också ger; *Försörjningstjänster*: naturen ger eller skapar, mat, vatten, biobränsle, byggmaterial, fibrer till kläder, mediciner. *Reglerande tjänster*: vatten- o luftrening, pollinering, klimatreglering, kolsänkor, vattenreglering/bromsa vattenerosion, skadedjursreglering, skugga, minska smittspridning (asätande rovdjur). *Stödjande tjänster*: fotosyntesen o syrgasbildningen, biogeokemiska kretslopp, näring- o energi-cirkulation, jordmånsbildning. *Kulturella tjänster*: friluftsliv, inspiration, konst, natur- o kulturarv, *Sociala värden*: litteratur, rekreation, förbättrad folkhälsa, folketro, religion, pedagogik

gnm
Torgny Forsgren
VRO 11, för SNF